

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาคือเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีกำลังกาย ทัศนคติ ทักษะ และขีดความสามารถ โดยมีกระบวนการเรียนการสอนและการฝึกฝนอบรมเป็นแกนกลางในการจัดการศึกษาแต่ละระดับ นอกจากนี้การศึกษายังช่วยให้แต่ละบุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และสามารถทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การที่ประเทศจะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ตามเป้าหมาย จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางการศึกษาเป็นอันมาก เพื่อให้การจัดการศึกษาสนองต่อความต้องการด้านการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2509) จุดมุ่งหมายก็เพื่อที่จะพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้ดีขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในที่สุดรัฐบาลก็เห็นว่าจะพัฒนาเฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว นับว่าไม่ถูกต้อง จำเป็นต้องพัฒนาด้านสังคม การเมือง การทหาร และวัฒนธรรมควบคู่กันไป เพื่อสอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) จึงได้ขยายออกมาเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาระดับต่าง ๆ ได้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันซึ่งประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไว้ว่า มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาคุณธรรมความรู้ความสามารถและทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา และเน้นการเรียนเพื่อให้สามารถประกอบการทำงานและอาชีพได้ตามควรแก่วัย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็เช่นกัน นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาแล้ว ยังเน้นให้สามารถประกอบอาชีพที่ตนถนัดได้

การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาระดับมัศึกษามีปัญหาหลายประการกล่าวคือ นักเรียนยังขาดความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางการประกอบอาชีพ นอกจากนี้จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั่วประเทศในปีการศึกษา 2535 กรมสามัญศึกษาพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อยู่ในเกณฑ์ต่ำ สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ปริมาณโรงเรียนมัธยมศึกษาและปริมาณนักเรียนที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ไม้ได้หมายรวมถึงการเพิ่มพูนคุณภาพของนักเรียนแต่อย่างไร คุณภาพของนักเรียนขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบที่เกี่ยวกับครูผู้สอน กล่าวคือ ครูต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ตลอดจนเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในการแสวงหาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาปรับปรุงการสอนของตนเองอยู่เสมอ นั่นก็คือครูต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงเห็นว่าการสอนเป็นวิชาชีพ (professional) และสนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ การนิเทศการศึกษาเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ครูได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ดังความหมายของการนิเทศการศึกษาที่ กู๊ด (Good, 1973) ได้กล่าวไว้ ซึ่งสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ การช่วยเหลือแนะนำครูหรือผู้เกี่ยวข้องให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ การนิเทศการศึกษามุ่งพัฒนาสมรรถภาพของครูในการคัดเลือกปรับปรุงจุดมุ่งหมายการศึกษา วัสดุสอนและวิธีสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอนด้วย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลทั้งในตัวผู้เรียนและผู้สอน ซึ่ง สัจด์ อุทรานันท์ (2530) ได้กล่าวไว้ว่า "การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการนิเทศการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน" หรือ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2535) ได้กล่าวไว้ว่า "การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการทำงาน และความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน" ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยวิธีการนิเทศการศึกษานั้นนับเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการสนใจอย่างมากทั้งในด้านนโยบายที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7-และในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีโรงเรียนในสังกัด

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาเพราะสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้นไม่หยุดยั้ง แนวคิดในการเรียนการสอนก็เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่าง ที่จะรักษามาตรฐาน การศึกษาและจะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนการสอน (สาย ภาณุรัตน์, 2517) แต่ในการดำเนินการนิเทศการศึกษาที่ผ่านมา มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นหลายด้าน ดัง การวิจัยที่เกี่ยวกับหน้าที่การนิเทศการศึกษาของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาของ อุทัย สร้อยสุข (2519) พบว่า อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการนิเทศการศึกษา อยู่ในเกณฑ์ปฏิบัติเป็นครั้งคราว และผลการวิจัยของ กฤษณี น้ำเพชร (2520) ก็ปรากฏผลใน ทานองเดียวกัน คือ การนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในเกณฑ์น้อย ส่วนปัญหาและ อุปสรรคก็พบว่าโรงเรียนขาดแคลนวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา การ ขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง ขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ไม่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงาน และ ขาดการวางแผนดำเนินการอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ยังมีรายงานส่วนหนึ่งของการวิจัยของ เสาวภา เขาวนัชลากร (2525) ที่กล่าวถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการจัดการนิเทศการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เนื่องจากการขาดงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความจำเป็นโดยเร่งด่วน ครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการนิเทศอย่างแท้จริงตลอดจนไม่ศรัทธาในตัว ผู้นิเทศภายใน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้อาจจะลดลงหรือกำจัดให้หมดไปได้ หากได้รับการสนับสนุน จากผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังทั้งในการให้การสนับสนุนด้านการเงิน กำลังคน ตลอดจนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และนำเอาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาปรับปรุงการจัดนิเทศการ ศึกษาอยู่เสมอ

ในการปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศการศึกษานั้น จำเป็นต้องมีการวางแผน มีทิศทาง และเป้าหมายที่ชัดเจน ดังนั้น การศึกษาถึงสภาพการณ์ของการนิเทศการศึกษาในอนาคตจึงมีความ จำเป็น นอกจากนี้จากสมมติฐานของ วิลส์ (Wiles, 1975) เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาใน อนาคต กล่าวว่

1. สมมติฐานเกี่ยวกับอนาคตโดยธรรมชาติของครู โดยเชื่อว่าครูมีความต้องการ ขึ้นพื้นฐานทางด้านร่างกาย สังคม จิตวิทยา และต้องการให้ความต้องการของตนได้รับความสำเร็จ

2. สมมติฐานเกี่ยวกับการเรียนการสอนในอนาคต โดยเชื่อว่า การเรียนการสอนในอนาคตต้องอาศัยหลักจิตวิทยา เทคโนโลยี และควมมีวินัยในตนเอง โรงเรียนยังเป็นแหล่งถ่ายทอดมรดกทางการสังคม

3. สมมติฐานเกี่ยวกับอนาคตขององค์การทางการศึกษา เชื่อว่า องค์การทางการศึกษาจะเป็นระบบเปิดมากกว่าที่เป็นอยู่ ครูต้องเปลี่ยนแปลงการสอนของตนให้เหมาะสมกับทักษะใหม่ในอนาคต

จะเห็นได้ว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งด้านวิชาความรู้ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษา และการนิเทศการศึกษาก็มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาชาติ ในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งในด้านการรักษามาตรฐานการศึกษา และช่วยส่งเสริมให้การศึกษา มีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนและการสอน อีกทั้งสอดคล้องอย่างยิ่งกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการศึกษา ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) โดยมุ่งพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและได้กำหนดนโยบายทางการศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาไว้ว่า จัดให้มีการนิเทศการศึกษาและให้มีการพัฒนาเทคนิค วิธีการ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

การนิเทศการศึกษาในประเทศไทยเท่าที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีผู้ทำการวิจัยมากมาย แต่ยังไม่มียุคศึกษาเกี่ยวกับสภาพการณ์ของการนิเทศการศึกษาในอนาคตอย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่การนิเทศการศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวโน้มการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในอนาคต เพื่อผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการนิเทศการศึกษา และเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและหาแนวทางในการพัฒนา การจัดนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในทศวรรษหน้า ปี พ.ศ. 2547

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวโน้มการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้าปี พ.ศ. 2547 โดยประชากรเป้าหมายประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ในสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร และสังกัดสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

2. กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาตามแนวคิด ทฤษฎี จากแผนการศึกษาแห่งชาติ (2535) หลักการนิเทศของ วาไรต์ นูสส์วิตซ์ (2535) การนิเทศการศึกษาของ อาคม จันทสุนทร (2525) และการนิเทศการศึกษาของ ชารี มณีศรี (2523) Supervision a Redefinition ของ เซอร์จิโรวานี และ สตาร์แรท (1993) ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. นโยบายของรัฐบาลในการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2547
2. รูปแบบและวิธีการของการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2547
3. อิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยีต่อการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2547
4. บทบาทของผู้นิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2547
5. ปัญหาในการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2547

คานิยามศัพท์ที่ใช้นในการวิจัย

แนวโน้ม (Trends) หมายถึง พัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในอดีตและปัจจุบันเป็นตัวกำหนดการทำนายตามธรรมชาติของผู้ปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครูผู้สอน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษา หมายถึง ผู้มีประสบการณ์หรือมีตำแหน่งหน้าที่โดยตรง เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือเป็นนักวิชาการที่ปฏิบัติงานด้านการนิเทศ การศึกษา ในหน่วยงานของกระทรวงต่าง ๆ หรือผู้ที่มีผลงานทางวิชาการด้านการนิเทศการศึกษา หรือเป็นผู้บริหารที่ปฏิบัติงานโดยตรงในโรงเรียนมัธยมศึกษา และเป็นผู้สนใจเต็มใจให้ความร่วมมือ ในการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม ตามเทคนิคและวิธีการวิจัยแบบเดลฟาย

ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์ในส่วนกลาง, เขตการศึกษา และจังหวัดในสังกัด กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการ ศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร และ สังกัดสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร และสังกัดสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการสอนในสังกัดกรม สามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการ- ศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร และสังกัดสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์โดยตรงต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ วางแผนการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ ตลอดจนถึงการกำหนดกลยุทธ์ ที่จะนำไปสู่การสร้าง อนาคตที่พึงประสงค์ ทำให้การนิเทศการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีความคล่องตัวและมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัย จะเป็นเอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการนิเทศ การศึกษาในอนาคต สำหรับนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจ